

CZU: 215

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.4475330>**DIVINIZAREA TEHNOLOGIEI CA PROCES DE DEZUMANIZARE A UMANITĂȚII***Mihail DUCA**Universitatea de Stat din Moldova*

Tehnologia deja a transformat modul nostru de a fi, începând procesul de redefinire a ceea ce este omul. Prin crearea și dezvoltarea tehnologiilor asociate inteligenței artificiale, creatorul uman încearcă să ocupe locul care, de la apariția umanității, era deținut în exclusivitate de către Creatorul divin. Paradoxul constă în faptul că anume creatorul uman poate deveni sclav al creaturii sale, astfel încât locul Creatorului divin va fi ocupat nu de om, ci de un golem¹.

Cuvinte-cheie: *transumanism, transdisciplinaritate, inteligență artificială, minte, niveluri de realitate, umanism, reducționism.*

THE DIVINISATION OF TECHNOLOGY AS A PROCESS OF DEHUMANISATION OF HUMANITY

Technology has already transformed the way we are acting and started the process of redefining what a human being is. By creating and developing technologies associated with artificial intelligence, the human creator is attempting to take over the place the Divinity has exclusively held since the origin of humanity. The paradox is that the human creator can become a slave to their creature, so that the place of the Divine will be occupied not by a human, but by a golem.

Keywords: *transhumanism, transdisciplinary, artificial intelligence, mind, levels of reality, humanism, reductionism.*

**„Eliminând granița dintre om și mașină,
se elimină granița dintre om și Dumnezeu”².**

Introducere

În ultimii ani industria cinematografică a scos pe marele ecrane un număr impunător de filme care au ca subiect principal inteligența artificială. Să ne amintim de așa *blockbuster-e* precum seria „*Terminator*” sau trilogia „*The Matrix*”, în care oamenii sunt subjugăți dominației mașinilor și sunt într-un război crâncen de redobândire a libertății. Filmul „*Ex Machina*” ne relatează drama unui tânăr programator care supune testului Turing³ o femeie-android. Chiar dacă până în prezent nicio mașină de calcul nu a fost în stare să treacă cu succes testul, filmul ne sugerează că acest lucru cu siguranță va fi posibil, dacă nu acum, atunci în viitorul foarte apropiat. Protagonistii filmului „*Upgrade*” încearcă să infiltreze în conștiința maselor ideea că fuziunea dintre mașină și om, prin intermediul conectării unui procesor la crierul unui agent uman, este inevitabilă. Autorii au găsit și un slogan pe potrivă – „*Nici om. Nici mașină. Ceva mai mult*”. Putem încheia această clasificare cu un tip anume de filme, cum ar fi „*Transcendence*” și „*Lucy*” apărute în 2014. Aici este prezentată posibilitatea creării (digitalizarea creierului în care este regăsită întreaga persoană umană și folosirea biotehnologiilor pentru sporirea capacității creierului) unei inteligențe omniprezente, omnipotente și omniștiente, atribuindu-i astfel caracteristici divine. Este interesant să vedem cum producțiile cinematografice influențează tot mai mult formarea mentalității omului contemporan, care nu mai are nevoie de un Dumnezeu Personal, ci își creează „idoli” după chipul și asemănarea sa.

„*Ce este omul ca să Îți pese atât de mult de el și să Îi acorzi atât de mare atenție?*” (Iov 7:17)

S-ar părea că în epoca unei creșteri exponențiale a cunoașterii putem răspunde ca niciodată afirmativ și fără dubii la această întrebare. Însă, chiar acest lucru a creat situația în care noi cunoaștem multe **despre om** dar nu cunoaștem, aproape deloc, **omul**. Relațiile de la inimă la inimă s-au transformat în comunicare virtuală prin afișarea unei vieți „digitale” pe rețelele de socializare. Cunoaștem despre ceilalți unde au fost, ce au mâncat,

¹ Golem – în folclorul evreiesc, o ființă vie antropomorfă creată în întregime din materie neînsuflețită. A se vedea lucrarea lui Norbert Wiener „Dumnezeu și Golemul”.

² Traducere adaptată, care exprima mai bine intenția autorului în articolul de față. „*To erase the line between man and machine is to obscure the line between men and gods*” (Pentru a șterge linia dintre om și mașină, este nevoie de ascuns linia dintre om și zei) – Filmul „*Ex Machina*” din 2015 regizat de Alex Garland.

³ Testul Turing – conceput de matematicianul britanic Alan Turing în 1950, care are ca scop, prin intermediul întrebărilor formulate într-un limbaj natural, să clarifice sau să identifice capacitatea mașinilor de a gândi.

unde muncesc, de cine se îndrăgostesc sau pe cine nu mai iubesc, dar, cu toate acestea, în loc să ne apropiem unii de alții, ne îndepărtăm la o distanță de un clic, o distanță aproape imposibil de parcurs. Cât de paradoxal ar părea, tocmai posibilitatea acestui clic ne fură din farmecul, misterul și căldura semenului nostru. În acest context, un răspuns adecvat la întrebarea care ne frământă pare a fi imposibil.

Marele filosof rus Nikolai Alexandrovici Berdiaev, la începutul sec. XX, în celebra sa lucrare *„Despre sclavia și libertatea omului”* scria: *„Omul este o enigmă și poate chiar cea mai mare enigmă a lumii. Omul este o enigmă nu pentru că face parte din lumea animală sau pentru că este o ființă socială, adică în calitate de produs al naturii sau al societății, ci în calitate de persoană și numai de persoană”* [1, p.23]. Putem fi de acord că în calitatea sa de persoană omul continuă a fi o enigmă. Persoana nu poate fi definită exhaustiv în termeni științifici. Persoana, de fiecare dată, va fi ceva mai mult decât orice definiție pe care o putem găsi în diferitele discipline sau chiar într-un punct de vedere interdisciplinar. Omul ca persoană necesită a fi privit dintr-o perspectivă transdisciplinară, o perspectivă care vine cu o abordare holistică, nu reduționistă. *„Omul a început să se ia în considerare ca problemă a cunoașterii. Cercetările psihologice, biologice, sociologice nu au elaborat nicio antropologie filosofică. Ele au privit omul sub diverse unghiuri și nu l-au studiat decât în mod parțial fără să reușească vreodată să îi descifreze misterul”* [2, p.66]. Transdisciplinaritatea încearcă să păstreze misterul din om, să-l readucă la înălțimea de la care a căzut.

„Persoana nu este numai o ființă de rațiune, ea este înainte de toate o ființă liberă” [1, p.28]. Nu cred că există ceva care ar putea defini mai bine omul decât posibilitatea lui de a fi liber. Mai mult, libertatea nu este doar o posibilitate, ci esența ontologică a condiției umane. Fără libertate nu există umanitate. Este paradoxal că tocmai libertatea ființei umane a fost și este cel mai mult atacată, negată, distorsionată de către marii gânditori ai umanității în general și de către fiecare dintre noi în particular. Astăzi, în secolul XXI, de dragul confortului, suntem dispuși să nu ne mai aducem aminte de libertate. Confortul a devenit noul idol al timpului. Am creat tot felul de tehnologii și dispozitive pentru a ne face viața mai comodă. Desigur, nu este nimic rău în evoluția și dezvoltarea tehnologiilor care ne ușurează și îmbunătățesc condițiile de viață. Problema constă în posibilitatea de control total asupra fiecăruia dintre noi, devenind astfel niște marionete impersonale.

Tehnologia deja a transformat modul nostru de a fi, începând procesul de redefinire a ceea ce este omul. Asistăm cu toții la o metamorfoză a conceptelor despre umanitate prin propaganda filosofiei transumaniste, care își dorește o depășire a condiției umane actuale. Putem observa cu ochiul liber o „nouă” etapă în evoluția lui *homo sapiens*, o „trecere” de la om la supraom, lucru intuit de Nietzsche încă în secolul XIX. În lucrarea sa *„Așa grăit-a Zarathustra”* vedem care este rolul omului în procesul evolutiv spre supraom: *„Omul e-o sârmă întinsă între animal și Supraom – o coardă peste un abis. ...Măreția omului constă în faptul că el este o punte și nu un țel la care să ajungi. Ceea ce poate fi iubit în om este că el e trecere și e pierzare”* [3, p.13]. Ceea ce pe timpul lui Nietzsche era o idee filosofică, astăzi, odată cu boom-ul tehnologic, devine realitate.

Transumanismul

Care este perspectiva transumanistă asupra omului? De ce se dorește depășirea condiției umane actuale, dezumanizarea umanității?

Transumanismul poate fi definit ca „îmbunătățirea” a ceea ce tradițional este considerat a fi om, până la înlocuirea acestuia cu o altă formă de a fi, un fel de „post-om”. Acest lucru este posibil datorită realizărilor revoluției științifice și tehnologice moderne, în primul rând în domeniul *Hi-Tech*, mai specific în tehnologii *Nano-Bio-Info-Cognitive* (NBIC) și inteligență artificială (IA), care au deschis un orizont nevăzut, greu de imaginat, cu un impact inestimabil asupra omenirii. Prin urmare, în calitate de ideologie, transumanismul are ca scop înlocuirea antropologiei și a umanismului – teorii și viziuni asupra lumii ale unui om „învechit”, „tradițional” și „natural”.

Instrumentele care vor fi utilizate pentru conversia în postumanitate includ nanotehnologia moleculară, ingineria genetică, IA, medicamente pentru schimbări de dispoziție și de îmbunătățire a memoriei, terapii anti-îmbătrânire, interfață creier-calculator (ICC), *software* pentru gestionarea informațiilor, calculatoare implantabile, tehnologii cognitive etc.

Respingerea omului ca subiect și atenuarea ontologiei sale a fost proclamată de structuralism la mijlocul secolului al XX-lea, chiar dacă implicațiile erau mai mult la un nivel teoretic. Cu adevărat „moartea” omului a fost declarată de filosofia poststructuralistă, sau, în sens mai larg, postmodernistă. Transumanismul este un element constitutiv, o stare și un rezultat al postmodernității.

În locul elogierii omenirii, promovată de către filosofia umanistă, prin diferite procedee ni se oferă ideea de „dezumanizare a umanității”, refuzul conștient sau inconștient al condiției umane actuale.

Dezvoltarea cunoașterii științifice, care mai târziu devine un scop în sine, facilitează dezvoltarea ideii de negare a omului. În ceea ce privește omul, „explozia” inovațiilor tehnologice, în cele din urmă, este orientată spre reproducerea artificială, care implică extrădarea din conștiința noastră a tot ce este spiritual și senzual, spre o raționalizare excesivă. În același timp, începe procesul de transformare a corpului uman. Logica postmodernității duce la justificarea respingerii realității obiective, inclusiv a corporalității. În paralel cu aceasta, subiectivitatea omului este negată.

Filosofia nu ar trebui să fie un „joc”, ea este responsabilă în fața omenirii pentru plantarea valorilor în mediul nostru de activitate, care ar trebui să ne ajute în „lupta pentru continuitate”, pentru păstrarea demnității umane, indiferent de viitorul care ne poate apărea la orizont. Orice luptă aduce cu sine suferința. Dar, suferința asumată este caracteristică doar unei umanități libere și nicidecum unei supraumanități care își dorește cu orice preț să scape de suferință și, deci, de libertate. *„Libertatea naște suferință. Se poate diminua suferința renunțând la libertate. Demnitatea omului, adică a persoanei, cu alte cuvinte libertatea, comportă acceptarea durerii, forța de a suporta durerea”* [1, p.33].

Înomenirea

Una dintre concluziile care s-ar putea desprinde din analiza atentă a principalelor abordări ale inteligenței artificiale (IA) ar fi aceea că, indiferent de poziția filosofică adoptată, efortul creatorilor de mașini considerate „inteligente” nu încearcă nimic altceva decât o „umanizare” a acestor mașini. Unele voci se ridică și pretind că ceea ce este important constă nu atât în copierea inteligenței umane, cât, pur și simplu, în realizarea unei inteligențe care să rezolve anumite sarcini și probleme specifice. Inteligența artificială ar trebui să fie, în opinia lor, o **altfel** de inteligență, nu o încercare de „clonare” a inteligenței de tip uman.

Acest punct de vedere sună foarte straniu dacă încercăm să-l argumentăm folosind exemple concrete. Care realizare din domeniul inteligenței artificiale poate fi privită ca fiind o **altfel** de inteligență, independentă de atributele pe care le atribuim în mod obișnuit inteligenței umane? Ce problemă anume încercăm să rezolvăm folosind mașinile, pe care mai întâi să nu o fi abordat prin mijloacele proprii inteligenței umane? Istoria tehnicii nu este altceva decât istoria eforturilor de prelungire și amplificare a simțurilor și abilităților biologice. Putem observa foarte ușor cum străvechile abacuri devin mașinile de calcul analogice și, în cele din urmă, calculatoarele digitale moderne, cu perspectiva de a se transforma în viitor în calculatoare cuantice. De fiecare dată progresul este marcat de îmbunătățirea unei abilități care își are originea în inteligența biologică. Se pot da nenumărate exemple din tehnica de zi cu zi. De pildă, este foarte interesant de observat cum au fost perfecționate de-a lungul timpului automobilele. Ceea ce inițial era doar un mijloc de a amplifica viteza de deplasare (limitată pentru un om) devine în secolul nostru o mașină din ce în ce mai „înomenită”. Sistemele de control automat, calculatorul de bord, GPS-ul și toate celelalte cuceriri ale tehnicii moderne nu fac altceva decât ca mașina să semene din ce în ce mai mult cu un „sclav” care ne execută cu promptitudine dorințele. Aristotel vorbea despre sclavii din antichitate ca despre niște „unelte vorbitoare”. Este uimitor să constatăm cum artefactele moderne seamănă tot mai mult cu niște „sclavi vorbitori”.

Putem trage concluzia că dispozitivele tehnice care realizează diferite sarcini (sarcini care în trecut trebuiau îndeplinite exclusiv prin efortul fizic uman), cu cât devin mai eficiente, cu atât ele par mai „umane”. Componentele „*hardware*” devin mult mai „*user friendly*” tocmai prin încorporarea de „inteligentă” (*software*). Practic, apreciem gradul de „inteligentă” al mașinilor prin capacitatea lor de a fi autonome și, deci, finalmente, de a fi asemănătoare agenților biologici, în general, și omului, în particular.

Această „umanizare” din ce în ce mai pronunțată pe care o constatăm în evoluția tehnologică poate fi pusă în analogie cu un concept care a apărut și s-a dezvoltat în contextul teologiei creștine a primelor secole. Este vorba despre conceptul de **înomenire**. Cuvântul a apărut din dorința de a explica modul în care Iisus Hristos și-a asumat condiția umană. Așa cum se afirmă în teologia patristică, Dumnezeu s-a făcut om ca omul să se poată îndumnezei. Pentru a face posibilă îndumnezeirea ființei umane (*theosis*), Dumnezeu Însuși a trebuit să se facă om (*enanthropesis*). Termenul grecesc *enanthropesis* este întâlnit pentru prima dată chiar în Mărturisirea de credință (Crezul) de la Niceea (325 d.Hr.). În articolele care explică divino-umanitatea și lucrarea în lume a lui Iisus Hristos se afirmă, printre altele, că acesta „S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Maria Fecioara și

s-a făcut om”. Este interesant de observat că Părinții Bisericii au sesizat diferența subtilă dintre asumarea corporalității („întrupare”, în greaca veche *sarkothenta*) și înomenire („s-a făcut om”, în greaca veche *enanthropesanta*, forma de participiu aorist a verbului *enanthropeo*, „a (se) face om, a (se) înomeni”). A deveni om nu se reduce doar la asumarea unei biologii umane, ci și a unei condiții specific umane. În acest sens, este util de remarcat că *The Concise Greek-English Lexicon of the New Testament* al lui Frederick William Danker traduce cuvântul *enanthropeo* cu expresia „take a human nature”, iar lexiconul Liddell-Scott cu „put on man's nature” [4, p.554].

Indiferent de angajamentul religios al gânditorilor și oamenilor de știință din spațiul geografic în care a apărut și s-a dezvoltat credința creștină, este evident că ideile și conceptele culturii și ale teologiei creștine și-au pus o amprentă de neșters asupra modelelor filosofice, artistice și științifice care încearcă să descrie și să explice lumea. Credem că nu este o analogie forțată dacă admitem că și realizările tehnico-științifice au fost marcate de astfel de concepte. De aceea, putem considera toate încercările și experimentele legate de crearea și perfecționarea unei inteligențe artificiale ca un efort de **înomenire** (*enanthropesis*) a mașinilor. André Malraux, în celebrul roman „*La condition humaine*”, afirmă că orice om visează să fie mai mult decât un om, „orice om dorește să fie zeu...” [5, p.219]. Dorința omului de a-și depăși condiția umană se manifestă și în continuul efort de **înomenire** (*enanthropesis*) a mașinilor.

Există limite insurmontabile în încercarea de a simula complet o inteligență de tip uman. Aceste limite nu țin de stadiul actual al științei și tehnologiei, ci sunt limite impuse de legile naturii. De asemenea, transferul în mașini a unei psihologii de tip uman este limitată de un dat ontologic care definește unicitatea ființei umane. Am putea spune, urmând citatul lui André Malraux, că, pentru a putea realiza replici tehnologice ale ființei umane, ființa umană însăși trebuie să fie mai mult decât un om. Judecând din perspectivă teologică, pretenția că omul poate crea mașini capabile a se substitui total ființei umane este un nou mod de a declara că omul se poate îndumnezei pe sine altfel decât proclamă teologia creștină atunci când vorbește de *theosis* (îndumnezeire). Pentru omul modern nu mai este nevoie de un Dumnezeu care să se facă om pentru ca el să se poată îndumnezei. Cu alte cuvinte, omul modern crede că este posibil un proces de *autotheosis*, transferând conceptul de *theosis* din zona sacralului în zona profanului. Implicațiile acestor concluzii de ordin teologic au consecințe semnificative în morală vieții practice. Oare nu cumva suntem martorii unei noi încercări de a redefini ceea ce este OMUL?

Cu gândul la gând

Tehnologiile ce folosesc inteligența artificială devin tot mai prezente în viața utilizatorului simplu, nu doar a specialiștilor care se ocupă de cercetarea și dezvoltarea mașinilor inteligente. Putem prezice, cu un grad înalt de siguranță, că în următoarele decenii vom asista la o „fuziune” a tehnologicului cu socialul, ceea ce va duce la metamorfoze esențiale ale relațiilor interumane și ale realității cotidiene a fiecărui beneficiar al acestor tehnologii. Pentru a înțelege mai bine aceste procese este important să definim și să clarificăm conceptul de inteligență artificială. Dat fiind faptul că în cadrul acestei lucrări este imposibil să avem o abordare exhaustivă a subiectului propus, intenționăm să ne focalizăm pe o perspectivă transdisciplinară a nivelurilor de realitate, care este un bun punct de plecare pentru a șterge fragmentarea cunoașterii și fragmentarea ființei umane.

Întâi de toate să ne amintim că transdisciplinaritatea se bazează pe trei axiome de bază:

1. **Axioma ontologică:** există diferite niveluri de Realitate ale Obiectului și, în mod corespunzător, diferite niveluri de Realitate ale Subiectului;
2. **Axioma logică:** trecerea de la un nivel al Realității la celălalt este asigurată de logica terțului inclus;
3. **Axioma epistemologică:** structura totalității nivelurilor de realitate apare în cunoașterea noastră a naturii, a societății și a propriei persoane ca o structură complexă: fiecare nivel este ceea ce este, deoarece toate nivelurile există în același timp [6, p.18].

Folosind modelul minții umane (Fig.1) creat în baza conceptului transdisciplinar al nivelurilor de realitate, dorim să scoatem în evidență complexitatea conceptului de inteligență și, respectiv, să arătăm care este limita ontologică a inteligenței artificiale în comparație cu inteligența umană.

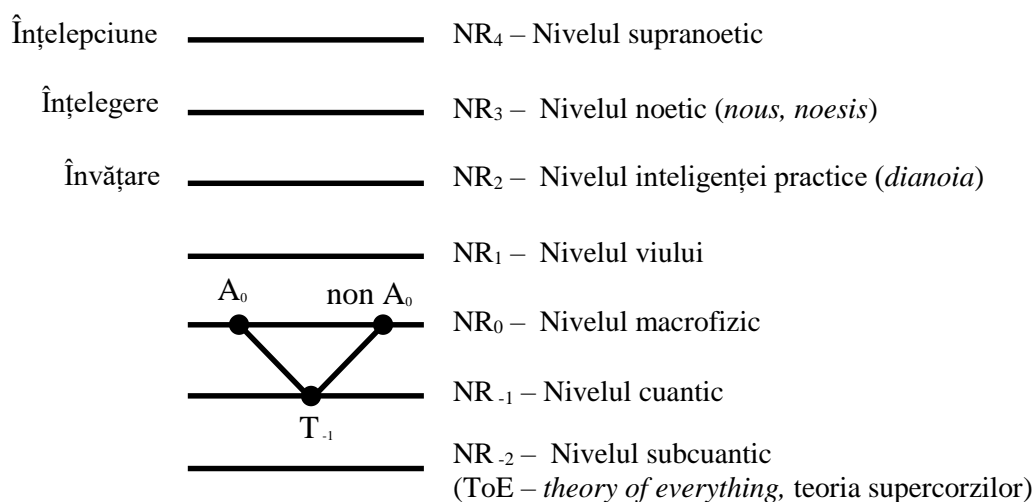

Fig.1. O schiță simplificată a modelului minții umane creat de autorul acestui articol în baza conceptului transdisciplinar a nivelurilor de realitate.

Adoptând un limbaj transdisciplinar putem spune că inteligența artificială, care este obiect transdisciplinar, nu va putea să devină vreodată subiect transdisciplinar, titlu atribuit ființei umane.

În acest context este nevoie de precizat că omul este atât subiect, cât și obiect transdisciplinar. Omul este acela care îl studiază pe om. Minte ca subiect transdisciplinar este capabilă să cerceteze și să cunoască mintea ca obiect transdisciplinar; într-un fel putem vorbi despre o minte care se cugetă singură pe sine, o gândire care gândește despre sine. În „Etica nicomahică” Aristotel se pare că a intuit același lucru: „...dacă cel ce vede simte că vede, iar cel ce aude simte că aude, cel ce merge, că merge, atunci la fel și în fiecare formă de activitate există în noi ceva care simte că desfășurăm o activitate, deci, care simte dacă simțim și dacă gândim – că gândim...” [7, p.202 (1170 a 30)]. În notele explicative ale acestei ediții aflăm un lucru interesant legat de verbul „a simți”. Ni se explică de către traducător că, de fapt, verbul *aisthánesthai*, al cărui sens obișnuit este cel de „a simți” sau „a percepe” prin simțuri, are în acest pasaj semnificația de „a avea conștiință de” (conștiința de sine ce însoțește senzația și gândirea). Așadar, putem afirma împreună cu Aristotel că omul are o conștiință care este conștientă de sine, care, cum vom încerca să argumentăm în continuare, nu este și nici nu va fi accesibilă inteligenței artificiale, oricare ar fi nivelul de dezvoltare al tehnologiilor.

Un alt pasaj, pe care îl găsim la Adrian Miroiu, ne sugerează că omul, pe lângă capacitatea sa de autorefecție, are o capacitate creatoare care este în stare să creeze alți „creatori”. *Mai specific omenesc nu este faptul că omul face unelte, ci acela că face unelte cu care face unelte (deci face mijloace de producție). Analog, raportându-ne la alte cunoscute definiții ale omului, am putea zice: omul nu este un animal care are conștiință, ci unul care are conștiința conștiinței sale (să reamintim aici și susținerea lui Aristotel că orice cunoaștere presupune o iterație); omul nu este un animal care are limbaj, ci unul care are un limbaj capabil de autoreferință* [8, p.163]. Capacitatea de a crea îl face pe om să fie asemănător cu Creatorul său, să fie mai mult decât o creație, să fie o creație creatoare. La fel și în cazul inteligenței artificiale, care este o creație a omului, putem evidenția clar capacitatea creatoare a creaturii. Astăzi putem asculta muzică creată de inteligența artificială, putem viziona imagini video și admira pictură, putem citi texte și chiar poezii. Cu siguranță, toate acestea constituie elemente ale creativității, chiar dacă sunt departe de a putea fi comparate cu capodoperele umane. Întrebarea pe care trebuie să ne-o punem este legată de modalitatea în care acestea au fost create. Omul fiind și subiect și obiect transdisciplinar are acces simultan la toate nivelurile de realitate disponibile ființei umane, ceea ce îi permite să creeze „*ex nihilo*” din nimic, nu în sensul în care acest termen este utilizat în teologie cu referire ca Creația divină, ci în sensul că agentul uman nu are nevoie de opere artistice anterioare pentru a crea ceva nou. Inteligența artificială funcționează în baza unor algoritmi care iau în calcul ceea ce deja a fost creat. Cineva ar spune că și omul face la fel raportându-se la natură ca sursă a inspirației. Este adevărat, doar că inspirația nu este același lucru cu rularea unui algoritm după legile matematice.

Așadar, aplicând modelul transdisciplinar putem spune că inteligența umană și inteligența artificială se află la diferite niveluri de realitate. Conform cu Figura 1, care ne reprezintă șapte niveluri de realitate, limita ontologică a inteligenței artificiale este plasată la nivelul NR₂, pe când inteligența umană, care de fapt nici nu o mai numim inteligență, la acel nivel de realitate, pentru că este ceva mult mai mult, este înțelepciunea care își are originile în Divinitate, se situează la nivelul NR₄. Nivelul NR₂ corespunde unei inteligențe practice care este caracterizat de procesul de învățare. Astăzi mașinile sunt în stare să învețe în special folosind algoritmi specializați de tipul *deep learnig*, chiar dacă nu o fac atât de eficient cum o face omul. Atunci când dorim să trecem la următorul nivel NR₃, cel al unei inteligențe caracterizate de procesul de înțelegere, ne dăm seama că inteligența artificială nu poate să treacă acest prag. A învăța nu este egal cu a înțelege, așa cum ne sugerează experimentul mental al lui *Searle* (camera chineză) [9]. Prin argumentele invocate mai sus dorim să susținem acest punct de vedere pentru a arăta care este limita ontologică a inteligenței artificiale.

După cum vedem, ultimele trei niveluri din Figura 1 ne descriu o „realitate” care este legată de conceptul de inteligență. Fiind amplasată la diferite niveluri de realitate, conștientizăm că inteligența este un concept complex care nu poate fi definit exhaustiv de un singur nivel de realitate și atunci când atribuim mașinilor acest calificativ, involuntar sau poate chiar intenționat, desconsiderăm ființa umană.

Concluzii

1. Una dintre consecințele regretabile generate de o percepție deformată a ceea ce este inteligența artificială constă în întreținerea iluziei că, reușind reproducerea pe scară largă a substitutului electronic al creierului uman, omul nu este decât un complex de angrenaje electro-mecanice, iar umanitatea o caracteristică tehnică a „produsului”.
2. Toate tehnologiile și, în consecință, și cele legate de inteligența artificială, oricât de sofisticate ar fi, nu pot contribui decisiv în direcția unui salt ontologic al ființei umane, deși, cu fiecare nouă realizare tehnică, se vorbește cu entuziasm de un așa-zis progres al umanității.
3. Nu e timpul să intrăm în panică și să declarăm război tehnologiei. Este timpul însă să ne aducem aminte de unde am căzut, să ne ridicăm și să mergem înainte. Dacă fiecare dintre noi va fi preocupat de binele celuilalt nu doar de binele său propriu, avem convingerea că putem face față oricăror provocări care ne-ar sta în față, indiferent de stadiul de dezvoltare tehnologică.

Referințe:

1. BERDIAEV, N. *Despre sclavia și libertatea omului*. Oradea: Antaios, 2000. 267 p. ISBN 973-99294-5-1
2. BERDIAEV, N. *Despre menirea omului*. Oradea: Aion, 2004. 389 p. ISBN 973-99943-5-0
3. NIETZSCHE, F. *Așa grăit-a Zarathustra*. București: Edinter, 1991. 368 p. ISBN 973-95268-0-2
4. LIDDELL, H.G., SCOTT, R. *A Greek-English Lexicon*. Oxford: Calderon Press, 1996. 1705 p. ISBN 978-0-19-864226-8
5. MALRAUX, A. *Condiția umană*. București: RAO, 2006. 378 p. ISBN 9789735769741
6. NICOLESCU, B. *Transdisciplinaritatea. Manifest*. Iași: Junimea, 2007. 177 p. ISBN 973-37-1223-7
7. ARISTOTEL. *Etica nicomahică*. București: Iri, 1998. 393 p. ISBN 973-98377-4-3
8. MIROIU, A. *Lumea lui Anaxagora*. Iași: Polirom, 2017. 334 p. ISBN 978-973-46-6774-1
9. SEARLE, J.R. *Mintea: Scurtă introducere în filosofia minții*. București: Herald, 2013. 335 p. ISBN 978-973-111-553-5

Date despre autor:

Mihail DUCA, doctorand, Școala doctorală *Istorie, Arheologie și Filosofie*, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: ducii@mail.ru

Prezentat la 11.12.2020